

การทำกลองมอชิง

งานศิลปะแขนงนี้ถือเป็นความรู้ที่สะสมและถ่ายทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย ทุกหมู่บ้านในสมัยก่อนจะมีช่างคนตรีอยู่แล้วเกือบทุกหมู่บ้าน ทำเอง เล่นเอง แต่จะทำเครื่องดนตรีแต่ละชนิดออกมามีคุณภาพแตกต่างกันอย่างไรนั้น ส่วนมากจะรู้กันเองในแต่ละหมู่บ้านเพราะสมัยก่อนก็ทำขึ้นใช้เล่นกันในหมู่บ้านของตนเอง บางครั้งบางคราวก็จะมีงานจัดประกวดตีกลองแข่งกัน ในตอนนั้นแต่ละหมู่บ้านก็จะพยายามดึงเอาเคล็ดลับของแต่ละหมู่บ้านเอามาใช้เริ่มตั้งแต่ทำกลองไปจนถึงการฝึกซ้อมตีกลอง เมื่อผลการประกวดออกมาถึงจะรู้ว่าหมู่บ้านใดเก่ง ไม่เก่ง แต่โดยมากเป็นเคล็ดลับที่จะเก็บเอาไว้กับตัวผู้ทำ ไม่ค่อยจะบอกหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ทราบ ในส่วนของตำบลบ้านแหวนหมู่ที่..... การทำกลองก็ได้รับการสืบทอดมาจากพ่อแม่และพ่อครู ซึ่งพ่อทูลเกล้าให้ฟังว่าสนใจการตีกลองมาตั้งแต่เด็ก และได้มีโอกาสไปเรียนรู้กับพ่อครูที่ชื่อว่าครูเกื้อ นพเก้า ลักษณะของการสอนคือทำให้ดู เราต้องสังเกตดูเอาทุกอย่าง เรียนรู้ด้วยประสบการณ์

ประเภทของกลองที่ทำในตำบลบ้านแหวน ได้แก่ กลองปี่เจ้ กลองมอชิง โดยมีวัสดุอุปกรณ์ตามที่ใช้ทำดังนี้

1. ไม้ขนุน ไม้คู้ ไม้ซื่อ
2. หนังวัว
3. เชือกไนล่อน
4. สีอิฐ
5. มีด

การทำกลอง จะเริ่มต้นด้วยการหาไม้ที่จะใช้ทำ ในอดีตจะใช้ไม้ซื่อ (เป็นไม้ที่มีเนื้ออ่อนที่สุดและมีน้ำหนักเบา จะขึ้นอยู่ในป่าบนภูเขา) ปัจจุบันเป็นไม้หายาก ดังนั้นในปัจจุบันได้ใช้ไม้ขนุนแทนและไม้ขนุนก็จะดีกว่า เมื่อหาไม้ได้แล้ว ต่อไปก็เตรียมหาหนังสำหรับทำหน้ากลอง โดยทั่วจะใช้หนังวัว โดยมีเคล็ดในการเลือกหนังด้วย หนังวัวที่จะใช้ได้ดีเวลานำไปจึงแล้วจึงไม่ยวบง่ายเวลาตี ต้องเป็นหนังวัวที่ตกกลุมาแล้ว 2-3 ตัว หากเป็นวัวนมหนังจะไม่มีคุณภาพ นำไปจึงแล้วจะยวบง่าย ส่วนหนังแพะไม่นิยมนำมาใช้ทำหน้ากลองเพราะเวลาตีจะยวบง่าย แม้ว่าจะนำมาจึงให้ตึงก็ยังคงยวบอีก หนังฟอกก็เช่นกันไม่นิยมเอามาใช้ทำ เพราะหนังประเภทนี้จะเข่น้ำยาฟอรัมาลินทำให้หนังแข็งกระด้าง เวลานำมาจึงขึ้นหน้ากลองแล้วจะมีความยืดหยุ่นน้อยไม่สามารถจึงให้บางได้ ทำให้เวลาตีเสียงจะไม่ดี เพราะกลองจะเสียงดึ้นนั้นเชื่อว่าหนังหน้ากลองยิ่งบางยิ่งดี

ในขั้นตอนการทำกลองนั้นจะเริ่มที่วัดเป็นส่วนใหญ่ ไม่นิยมทำที่บ้านเพราะไม่มีหิ้งเศษไม้ โดยเฉพาะกลองปู่เจจะมีขนาดใหญ่ หรือกลองหลวงก็มีขนาดใหญ่ ดังนั้นเวลาทำจะต้องมีคนมาช่วยเยอะ ทั้งการตากไม้เป็นรูปกลอง การขูดเนื้อไม้ และเมื่อเสร็จแล้วก็ต้องมีสถานที่เก็บ ดังนั้นจึงนิยมทำกันที่วัด และเมื่อมีเทศกาลจะใช้งานหรือซ้อมก็ค่อยไปเอาออกมา แต่ปัจจุบันขนาดของกลองปู่เจลดขนาดลงไปมาก การลงมือตากไม้กลาไม้เป็นรูปกลอง ใช้เครื่องมือ 2 อย่าง คือการกลาไม้เพื่อให้ได้รูปทรงรูปกลองตามขนาดที่ต้องการจะใช้เครื่อง ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า เครื่องเกียน แต่การขูดเซาะเนื้อไม้ภายในออกจะใช้มือคนทั้งหมด หลังจากนั้นก็จะใช้สีโอ๊ค ทาให้ทั่วตัวกลอง เมื่อสีแห้งก็จะเริ่มเอาเชือกมาถักกรอบกลองให้มีลวดลายที่สวยงาม แต่ก่อนจะถึงขั้นตอนของการทาสีและตกแต่งตัวกลองด้วยเชือกนั้นก็จะมีการขึ้นหน้ากลองก่อน โดยนำหนังวัวที่เลือกมาแล้วอย่างดีไปแช่น้ำ 1 คืนต่อจากนั้นก็เอาหนังมากะประมาณขนาดหน้ากลองแล้วก็เจาะรูบริเวณรอบ ๆ ริมของหนัง หลังจากนั้นเอาเชือกไนลอน (ปัจจุบัน) ในอดีตก็ใช้หนังหรือหาวมาร้อยตามรูแล้วดึงให้ตึง จึงหน้ากลองเสร็จแล้วเอาไปตากแดดแล้วหยาบขึ้นเอาเม็ดขูดหนังให้เรียบ

ในอดีตการตีกลองไม่ว่าจะเป็นกลองปู่เจหรือกลองมองเซิงไม่มีตัวโน้ตเหมือนเครื่องดนตรีปัจจุบัน พ่อทูลเกล้าให้ฟังว่า กลองปู่เจเป็นกลองที่สอนให้ตียากที่สุด กลองชนิดนี้บางแห่งเรียกว่า กลองก้นยาว ลักษณะเดิมเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ใช้ในการฟ้อนนกกิ่งกะรำของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันได้อามาดัดแปลงให้มีขนาดเล็กลงเพื่อความสะดวกในการขนย้าย สำหรับกลองมองเซิง จะเป็นกลองที่มี 2 ด้าน แต่ละด้านของหน้ากลองไม่เท่ากันเสียงที่ตีออกมาจึงมีเสียงไม่เหมือนกัน ทำให้เวลาตีก็จะมีลีลาที่แปลกไป ก่อนการตีกลองจะมีการทาหน้ากลอง โดยใช้ขมจิน จีเถ่าไม้ลำไย ข้าวเหนียว (ข้าวเหนียวสุก) นำมาบดรวมกันให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียว แล้วเอามาทาหน้ากลอง แต่ห้ามทาไว้นานเพราะจะทำให้หน้ากลองเสีย ลักษณะการตีกลองในแต่ละเทศกาลถึงแม้ว่าจะใช้กลองชนิดเดียวกัน แต่วิธีการและลักษณะการตีจะไม่เหมือนกันเช่น การตีในงานปอยหลวง การตีแข่งกัน จะแตกต่างกัน การตีจังหวะการกลดเสียงจะแสดงให้เห็นถึงทักษะของคนตีว่าเป็นอย่างไร กลองแต่ละใบจะใช้เวลาในการทำประมาณ 1 เดือน การฝึกการตีกลองสามารถตีได้ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย ไม่มีข้อห้าม แต่เวลาขณะเล่นหรือฟ้อน ห้ามใช้เท้าเหยียบกลองด้วยเหตุว่ากลองเป็นของสูงและเท้าเป็นของต่ำ

รูปแสดงขั้นตอนการทำกลองมอชิง

เจาะรูหนังวัวที่จะนำมาทำหน้ากลอง

หนังวัวที่นำมาฉีกแล้ว

นำมาตากให้แห้ง

ลักษณะกลองปู่เจ้า

กลองมองเซิง

พ่อทูล สาธิตการตี, ทดลองเสียง

